

Лавдан - огненото растение на Средиземноморието

Автор(и): Растителна защита

Дата: 16.09.2015

Памуклийката е растението с най-високо съдържание на полифеноли в Европа.

Лавдан (*Cistus incanus*), наричан още памуклийка или скална роза, е род ниски многогодишни храсти, известни преди всичко със силния си специфичен аромат, напомнящ мириса на амбра, който се дължи на високото съдържание на етерични масла в листата им. Растението е широко разпространено в средиземноморския регион. Вирее върху силно неплодородни почви – сухи, песъчливи и каменисти, предимно в напечени полупланински и планински райони с много слънце. В България лавданът се среща предимно в района на Странджа планина. Растението е многогодишно вечнозелено, полувечнозелено храстово или полухрастово, растящо обикновено на групи. Познати са 20 вида, като всеки от тях има свои особености. Храстите са сравнително ниски – при някои от видовете достигат до 1.5 м, но други са не по-високи от 0.5 м. На ширина са около 0.7-0.8 м. Листата са издължени, разположени едно срещу друго, с дължина от 5 до 7.5 см и широчина около 2-2.5 см. Растението се покрива изобилно с цвят и цветовете имат пет венцелистчета в бяло, розово, тъмнорозово или алено, при това краищата откъм тичинките могат да имат по-тъмен нюанс. Поради голямата си прилика с цвета на шипката, от семейство розоцветни, лавданът също бива наричан понякога "скална роза". Единичният цвят издържа до 8 часа – отваря се сутрин рано и увяхва преди залез слънце, но постоянно се отварят нови. Цъфти предимно през май и юни, а семената узряват в края на юли. Плодът е многосеменна кутийка с дължина около 1 см. Самите семена са ъгловати, грапави и червеникавокафяви на цвят. Различните видове лавдан имат различно процентно съдържание на ароматни вещества – при някои то е 2-5%, при други достига до 16%, но е с по-ниско качество.

Богат източник на полифеноли

Най-полезната съставка при лавдана е голямо количество полифеноли – етерични масла и смоли. Това го прави ценна суровина в козметичната и парфюмерийната промишленост. Неговите аромати намират приложение и в хранително-вкусовата промишленост – за ароматизиране на напитки, цигари, сладкарски изделия. Напоследък все по-широко приложение намира като хранителна добавка, поради установеното силно антиоксидантно и противовъзпалително действие. Плантациите от лавдан могат да се ползват минимум 25 години. За стопански цели се употребяват едногодишните филизи, които се събират в края на май и началото на юни. Установено е, че в листата има най-голяма концентрация от ароматната съставка – около 20%, в горната част на младите клонки – около 9-10%, а в стъблото – много малко. Храстът се цени и като медоносно растение, което привлича пчелите и придава специфичен аромат на меда.

Растението, което се самозапалва

Наличието на голямо количество ароматни масла има за растението защитна функция. То расте в слабоплодородни и почти незалесени терени. За да се спаси от пасящите животни, растението произвежда силни аромати, които дразнят носовите им и отдалеч ги отлъчват от иначе сочните листа.

Някои видове лавдан стигат и по-далече. Те имат доста странно и драматично поведение, изразяващо се в самозапалване.

Когато растението остарее твърде много или когато конкуренцията за една територия силно нарасне, то не "чака" стъблото му съвсем да изсъхне и да се разпадне. В края на лятото, когато вече семената са разпилени, а слънцето припича най-жежко, растението започва да произвежда по-голямо количество полифеноли. Те се разпростират като неневидима мъгла не само около излъчващото ги растение, но и наоколо. Полифенолите съдържат леснозапалими съставки. При покачване на температурата над 30°C и при повишено количество от тях, те скоро се възпламеняват, обхващат остарелия вече и полуизсъхнал храст, запалват го, но заедно с него запалват и цялата растителна групичка, която се е обособила на това място. Скоро растенията изгарят, но семената оцеляват. Остават най-вече семената на лавдана, които са най-защитени срещу висока температура и директен пламък. Нещо повече: високата температура играе роля на дразнител, на стимулатор, който разпуква защитната обвивка на семето и му позволява много скоро след краткотрайния пожар да покълне. Новите млади растения растат на съвсем празен терен, почти без конкуренция и върху добре наторена с дървесна пепел почва.